

BVD/SBP

rapportage over internationale ontwikkelingen
feiten en achtergronden die van belang
kunnen zijn voor de binnenlandse veiligheid

84/068
Nr. A85/002

24 december 1984

CHINEES PARTIJDAGBLAD TORNT AAN GELDIGHEID VAN MARXISME EN LENINISME

Onder de titel "Theorie en Praktijk" verscheen op 7 december jl. op de voorpagina van het Chinese Volksdagblad een redactioneel commentaar waarin met zoveel woorden gewezen werd op de tijdsgebondenheid, en dus op de beperkte geldigheid nu, van de theorieën van en . Daarmee leek stevig te worden getornd aan de grondvesten van staat en partij, nota bene vanuit de centrale leiding zelf.

Vernieuwend om het alom teweeggebrachte schokeffect te verzachten haastte het Chinese partijorgaan zich een paar dagen later om een "aanvullende correctie" af te drukken. "Onoplettendheid" zou er de oorzaak van geweest zijn dat een relativerende zinsnede was weggevallen. Maar, hoe uniek deze correctie op zichzelf ook was, als verklaring en redressering van wat er gebeurd was ten burele van het machtige CPC propaganda-apparaat was zij ongeloofwaardig. Voor een dusdanige fout in een dergelijk gewichtig voorpagina-artikel van het partijdagblad is de Chinese pers namelijk nog altijd té goed gecontroleerd. Overigens blijft ook na de "correctie" de conclusie overeind dat de toonaangevende machthebbers in Peking in het orthodoxe marxisme-leninisme niet langer de enige en onuitputtelijke bron zien van waaruit de pasklare antwoorden op hedendaagse problemen kunnen worden opgediept. Niet duidelijk is, of thans het marxisme (-leninisme) ook als "universele waarheid" aan geldigheid heeft ingeboet, want als zodanig dient het volgens te worden "geïntegreerd met de concrete Chinese werkelijkheid", om te komen tot een "socialisme met Chinese kenmerken". Het is dit proces van integratie, van sinificatie van het marxisme-leninisme, waarin nog steeds wijlen 's verdiensten worden erkend. Dat is dan ook nagenoeg alles wat er van 's imago overbleef, nadat het aan het eind van de jaren '70- begin '80 tot menselijke(r) proporties werd gereduceerd. Tenzij, wat niet te verwachten is, de Chinese partij het Volksdagblad-commentaar verder uitdiept, moet worden aangenomen dat de hier geschetste ontwikkeling niet meer- maar ook niet minder- inhoudt dan dat en opnieuw op één lijn zijn beland met MAO : als vernieuwers binnen slechts hun eigen contemporaine context.

Het is zeer aannemelijk dat Peking's ideologen, met voorop, zich op deze wijze meer ruimte trachten te verschaffen bij het scheppen van een kader waarin zowel voor socialistische opbouw als voor modernisering met van de kapitalistische wereld geleende elementen plaats is. Al naargelang de optiek zal dat bij sommigen "pragmatisme" heten, bij anderen zal al licht verwezen worden naar een niet on-Chinees "opportunisme". Dat lieden als reeds enige tijd bezig waren met het rekbaar interpreteren van basisbegrippen als "kapitalisme" moge blijken uit diens antwoord op een desbetreffende vraag : "Wij moeten een onderscheid maken in wat kapitalisme is. (...) Sommige zaken kun je niet in alle samenlevingen kapitalistisch noemen" (Interview door , aug. 1980). Heel begrijpelijk kan het huidige, door geïnspireerde regime dat zich modernisering tot elke prijs ten doel stelt, in zijn gelederen geen rigoreuze handhaving van versterkte criteria, geen dogmatisme dus, tolereren. Oppositie tegen een dergelijk grenzen verleggend beleid is in de Volkrepubliek haast per definitie te verwachten uit de hoek waar de concentratie van conservatieve, van het platteland afkomstige partijgangers het grootst pleegt te zijn. In China is dat per traditie het nationale leger, waar men als gevolg van de post-Culturele Revolutie politiek eigenlijk alleen maar aan invloed heeft verloren. Erg verrassend kan het dus niet genoemd worden, dat het juist het Dagblad van het Volksbevrijdingsleger was, dat - kort na de verschijning van "Theorie en Praktijk" op 7 december - meende te moeten waarschuwen voor "de corrupte ideeën van het kapitalisme" en opriep tot handhaving van een "ijzeren discipline" binnen de partij. Als om aan te geven dat de militaire stem van het geweten in Peking niet veronachtzaamd wordt, werd de essentie van dit artikel overgenomen door het Volksdagblad op de voorpagina van de editie van 12 december jl.

Uiteraard dringt de vraag zich op waarom juist nú, dit najaar, door het Chinese regime aan de openbaarheid is prijsgegeven dat men bij het zoeken van een ideologische rechtvaardiging voor de actuele moderniseringspolitiek intussen is aangeland bij het stadium waarin, door achtereenvolgens een positieve relativering van het kapitalisme en een negatieve relativering van de theorieën van en , de beide extremen nader tot elkaar worden gebracht. Immers in totalitaire systemen als het Chinese wordt de timing van zulke controleerbare activiteiten nu eenmaal niet aan het toeval overgelaten.

Vooralsnog kan voor wat betreft het tijdsaspect op een tweetal factoren worden gewezen.

Eerzijds zal op zeer korte termijn een aanvang worden gemaakt met de volledige doorlichting van het ongeveer 40 miljoen sterke CPC-ledenbestand. Vooral dogmatici zullen het veld moeten ruimen, want in China's revolutionaire voorhoede zal nog slechts plaats zijn voor wie terwille van 's lands modernisering bereid is om "het marxisme-leninisme- denken creatief te verrijken" met nieuwe praktische ervaringen, kapitalistische inclusie.

Anderzijds ziet Peking zich voor de naaste toekomst geplaatst voor de behoefte aan grote, hoofdzakelijk Westerse kapitaalsinvesteringen. Die financiële injecties zullen zonder meer vergezeld gaan van stringente voorwaarden aan het sociaal-economische klimaat in de Volksrepubliek. Op politiek-ideologisch gebied dient het terrein daarvoor onverwijld aan de basis te worden gereedgemaakt.

In het kort samengevat kan derhalve worden opgemerkt dat het recente relativeren van de theorieën van en in China stellig berust op de in leidinggevende kringen heersende opvatting dat die theorieën onder de huidige omstandigheden in conflict dreigen te raken met de moderniseringsdynamiek. Zonder een verdere uitdieping van ideologische consequenties door Peking dient een en ander voorlopig te worden beschouwd als het voorzichtig aftasten van nieuwe visies op de verhouding tussen theorie en praktische werkelijkheid en als tactische signalen, in eerste instantie bestemd voor intern elkaar bestrijdende stromingen.